

СЕКЦІЯ І

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Д. Д. Бовкун

здобувачка І курсу спеціальності «Право»,

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

*Науковий керівник: к. ю. н. доцент кафедри конституційного права та
правосуддя М. О. Саракуца*

ГАРМОНІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС ЯК УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція України є одним із ключових напрямків державної політики, що особливо актуалізувався після надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі. Як зазначається в підручнику «Право Європейського Союзу» Петров Р. А. однією з фундаментальних вимог ЄС до країн-кандидаток є забезпечення ефективної антикорупційної політики та дотримання принципу верховенства права, бо вони є важливими критеріями оцінки готовності до вступу в ЄС. Вони передбачає не лише формальне приведення нормативно-правових актів у відповідність до стандартів ЄС, але й реальне функціонування [1, с.18] їх. Важливу роль у формуванні та контролі антикорупційної політики відіграє Європейська Комісія, яка здійснює моніторинг всіх реформ у державах-кандидатах та за потреби надає рекомендації щодо вдосконалення законодавства.

Саме таку оцінку отримала Україна у 2025 році: «Україна має певний рівень підготовки у сфері боротьби з корупцією. Було досягнуто обмеженого прогресу. Спеціалізовані антикорупційні установи (НАБУ, САП, ВАКС) продовжували виконувати свої повноваження та нарощувати успішність, активізуючи розслідування, судові переслідування та винесення вироків у справах про корупцію на високому рівні. Ця тенденція стагнувала щодо розслідувань корупційних злочинів іншими правоохоронними органами. У липні Парламент ухвалив закон, яким скасував важливі гарантії незалежності НАБУ та САП та передав їхню оперативну роботу під юрисдикцію політично призначеного Генерального прокурора. Ці поправки могли б серйозно послабити антикорупційну систему України. Незалежність НАБУ та САП була швидко відновлена після внутрішніх протестів та серйозних занепокоєнь,

висловлених міжнародними партнерами. Були зареєстровані або прийняті законодавчі ініціативи, що представлялися як такі, що захищають бізнес або національну безпеку, що ризикують підірвати ефективність боротьби з корупцією, зокрема шляхом обмеження прозорості публічних реєстрів та кримінальної відповідальності за корупційні злочини. Антикорупційні установи та організації громадянського суспільства повідомляють про зростаючий тиск з боку державних установ, зокрема через кримінальні розслідування правоохоронними та безпековими органами. Загалом, ці події ставлять під сумнів відданість України своєму антикорупційному порядку денному. Україна повинна вдосконалювати свою антикорупційну систему та запобігати будь-якому відступу від своїх значних досягнень у реформах. Слід вирішити питання процесуальних затримок та перешкод у провадженнях щодо корупції на високому рівні. Строки давності та підстави для їх переривання та зупинення слід переглянути та скоригувати відповідно до європейських стандартів.» Також Європейська Комісія дала подальші рекомендації:

« - зберегти незалежність антикорупційних інституцій; розширити юрисдикцію НАБУ, щоб вона охоплювала всі державні посади з високим рівнем ризику; запровадити надійні гарантії від втручання в роботу НАБУ та САП та обходу їхньої виключної юрисдикції у справах про корупцію на високому рівні; посилити автономію САП у розслідуванні діяльності членів парламенту без попереднього схвалення Генерального прокурора;

- подальше зміцнення її досвіду у справах про корупцію, включаючи вилучення та конфіскацію активів, отриманих злочинним шляхом, зосереджуючись на високопосадовцях та справах, що мають великий вплив; розширити персональне коло декларантів та спростити й удосконалити процедури перевірки декларацій про активи; посилити можливості та зосередженість Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) на виявленні непідтвердженого багатства; внести зміни до Кримінально-процесуального кодексу, щоб зменшити перешкоди та процесуальні затримки для ефективного ведення кримінальних проваджень, особливо у справах про корупцію на високому рівні;

- відповідно до Плану для України, збільшити кількість суддів та адміністративного персоналу у Вищому антикорупційному суді (ВАКС); розробити та прийняти Антикорупційну стратегію та Державну антикорупційну програму» [2, с. 6].

За останні роки Україна здійснила значний прогрес у реформуванні антикорупційної системи, а саме створено спеціалізовані органи, які відповідають за протидію та запобігання корупції. Серед них: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) Національне агентство з питань

запобіганню корупції (НАЗК) Вищий антикорупційний суд (ВАКС). Однак, незважаючи на позитивні зміни, залишаються певні проблеми: недостатня ефективність притягнення до відповідальності, політичний вплив на антикорупційні органи, низький рівень довіри громадян.

Незважаючи на значний прогрес, процес гармонізації антикорупційного законодавства стикається з низкою проблем. Аналіз і спробу вирішити їх описав в своїй монографії “Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні: теорія, методологія, практика” В.В. Нонік: по-перше, часто спостерігається лише формальне виконання вимог ЄС без належної реалізації на практиці. По-друге, досі існує ризик політичного впливу на антикорупційні органи, що підриває їх незалежність. Також не менш важливими є проблеми недосконалості судової системи, складність доведення корупційних злочинів, вплив воєнного стану на функціонування державних інституцій. Ці фактори уповільнюють процес інтеграції України до ЄС.

Серед практичних заходів, які можуть сприяти зниженню рівня корупції в Україні, доцільно виокремити такі: забезпечення повної незалежності антикорупційних органів, зокрема НАБУ та ВАКС, що дозволить мінімізувати політичний вплив на їх діяльність, підвищення ефективності судової системи та невідворотності покарання за корупційні правопорушення. Крім того, значну роль відіграє розвиток цифрових інструментів, зокрема систем електронного декларування та відкритих державних реєстрів, що забезпечують прозорість діяльності посадових осіб. Важливими напрямками є також підвищення правової культури в суспільстві та продовження співпраці з міжнародними організаціями, як Європейська Комісія, що сприяє впровадженню європейських стандартів у національну правову систему. Доцільним є запровадження законодавчих змін, спрямованих на автоматизацію антикорупційного контролю, зокрема створення механізму автоматичної перевірки електронних декларацій шляхом інтеграції державних реєстрів. Як це буде працювати на практиці: дані з податкової, банків, реєстру нерухомості, митниці будуть автоматично звірятися з деклараціями, якщо система знаходить невідповідність, то справа автоматично передається до НАБУ та НАЗК. Такий підхід дозволить мінімізувати вплив людського фактора та підвищить ефективність діяльності антикорупційних органів.[3, с. 87-88]

Також треба посилити існуюче законодавство про захист викривачів корупції.

Отже лише комплексне поєднання інституційних реформ, ефективного законодавства та суспільної підтримки здатне забезпечити реальне подолання корупції в Україні та наблизити її до повноправного членства в Європейському Союзі.

Література:

1. Право Європейського Союзу: підручник/[Р. А. Петров (кер. авт. кол.), П68 А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. - Вид. 9-те, змінене і допов. - Харків : Право, 2019.
2. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT; Ukraine 2025 Report; Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 759 final URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>
3. Нонік В. В. Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні: теорія, методологія, практика: монографія Житомир: ЖДТУ, 2019. 316 с.